

УДК 81'255.4:821.131.1-9

ПЕРЕКЛАД ДІАЛЕКТУ В КОМІКСАХ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРУ ZEROCALCARE)

Ющишена Анастасія, Київ, Україна

студентка 6 курсу Факультету романо-германської філології

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

amyushchyshena.frgf24m@kubg.edu.ua

TRANSLATION OF DIALECT IN COMICS: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES (ON THE EXAMPLE OF ZEROCALCARE'S WORK)

Yushchyshena Anastasiia

6th year student of the Faculty of Romance and Germanic Philology Borys Grinchenko

Kyiv Metropolitan University

amyushchyshena.frgf24m@kubg.edu.ua

У роботі досліджується використання римського діалекту (romanesco) у коміксі італійського автора Мікеле Рече (псевдонім Zerocalcare) «Ogni maledetto lunedì su due» та проблемам його перекладу українською мовою. Комікс розглядається як мультимодальний дискурс, що поєднує вербальні й візуальні засоби комунікації, а діалектні елементи виступають важливим інструментом характеристики персонажів, створення автентичності та передачі гумору й соціального контексту. Дослідження підкреслює, що саме завдяки діалекту автор формує індивідуальний стиль нарації, властивий сучасним італійським графічним романам.

У ході аналізу було проаналізовано 40 сторінок коміксу, де виявлено 6 римських діалектних елементів, серед яких фонетичні скорочення (fa', vor di, magnato), морфологічні маркери (er замість il, je замість gli), а також лексичні та фразеологічні одиниці (si fracisa, a rota de cocco). Попри обмежену кількість прикладів, їхнє функціональне навантаження є значним: вони концентруються у ключових діалогах. Діалект у коміксі виконує стилістичну та соціологічну функцію, формує ефект довіри й близькості з читачем, а також підкреслює культурний контекст римського середовища.

Особливу увагу приділено перекладацьким стратегіям: нейтралізації (передача змісту без діалектних маркерів), локалізації (заміні на українські розмовні чи просторічні форми) та компенсації (відтворення стилістичного ефекту іншими засобами). Найбільш ефективною виявилася локалізація, яка дозволяє зберегти неформальність і природність мовлення, тоді як компенсація допомагає передати емоційність та комічність у випадках, коли буквальный переклад виглядав би неприродно.

Зроблені висновки підкреслюють, що переклад діалекту в коміксах потребує балансу між точністю та природністю, а ключовим завданням перекладача є збереження функцій діалекту – його емоційної, соціальної та комічної складових. Отримані результати демонструють потенціал подальших досліджень у напрямі порівняння діалектних стратегій у різних графічних наративах та їхнього впливу на рецепцію українського читача, а також окреслюють важливість міжкультурної адаптації у сучасному перекладознавстві.

Ключові слова: комікс, римський діалект, Zerocalcare, переклад, мовна автентичність

The study examines the use of the Roman dialect (romanesco) in the comic Ogni maledetto lunedì su due by the Italian author Michele Rech (known under the pseudonym Zerocalcare) and the

challenges associated with its translation into Ukrainian. The comic is considered as a multimodal discourse combining verbal and visual modes of communication, where dialectal elements serve as an important tool for character construction, creating authenticity, and conveying humor and sociocultural context. The research emphasizes that the dialect significantly contributes to shaping the author's individual narrative style, characteristic of contemporary Italian graphic novels.

An analysis of 40 pages of the comic identified six instances of Roman dialect, including phonetic reductions (*fa', vor di, magnamo*), morphological markers (*er* instead of *il*, *je* instead of *gli*), as well as lexical and phraseological units (*si fracica, a rota de cocco*). Despite the limited number of examples, these elements carry substantial functional weight, as they appear in key dialogues. The dialect fulfills stylistic and sociolinguistic functions, creating a sense of closeness and trust between the characters and the reader and underlining the cultural background of the Roman urban environment.

Particular attention is given to the translation strategies applied: neutralization (conveying the meaning without preserving dialectal markers), localization (substituting dialect with Ukrainian colloquial or informal expressions), and compensation (reproducing stylistic effects through alternative linguistic means). Localization proved to be the most effective strategy, as it preserves the informality and naturalness of speech, while compensation helps convey emotional and humorous nuances in cases where a literal translation would sound unnatural.

The conclusions highlight that translating dialect in comic books requires balancing accuracy and naturalness, and the translator's primary task is to preserve the communicative function of the dialect – its emotional, social, and humorous components. The findings also demonstrate the potential for further research comparing dialect translation strategies across various graphic narratives and exploring their impact on Ukrainian readers' reception, as well as underscore the importance of intercultural adaptation in contemporary translation studies.

Keywords: comic book, Roman dialect, Zerocalcare, translation, linguistic authenticity

Вступ. У сучасній лінгвістиці спостерігається зростаючий інтерес до дослідження діалектів як важливого прояву мовної різноманітності, носія культурної ідентичності та засобу художнього вираження. Особливо актуальним є вивчення діалектних елементів у медіа-дискурсі – зокрема, в коміксах, які поєднують візуальну та вербальну комунікацію й активно використовуються в популярній культурі.

Питання визначення коміксу в науковій літературі трактується по-різному. Найчастіше під цим терміном розуміють саме графічно-оповідний жанр, серію малюнків з короткими текстами, що утворює цільну розповідь (Горох, n.d.). Відомий американський картуніст Скотт Макклауд трактує даний термін саме так: «Комікс – це поєднання зображень та інших образів, свідомо розміщених у певній послідовності, щоб передати інформацію та/або викликати естетичну реакцію у глядача» (МакКлауд, 1993, р. 9). Таким чином, комікс постає перед нами як цілісна комунікативна система, у якій взаємодіють різні складники, такі як мовні (діалоги, вигуки, написи і т.д.) та візуальні (зображення, рамки, кольори і т.д.), що разом формують граматичну та синтаксичну структуру. Відповідно, ми можемо розглядати комікс як власне мультимодальний дискурс, який поєднує іконічні знаки(зображення) та вербальні знаки (текст) (Колісник, 2021). В той же час вартує зазначити, що комікс постає відритою структурою, яка допускає множинність прочитань залежно від культурного коду читача (Еко, 2007).

Основною особливістю коміксів є саме діалоги, які часто побудовані на моделі розмовної мови, де використовуються вигуки, жаргонізми, еліпсиси і т.д.. Комікси дозволяють

авторам вільно передавати свої думки, емоції, погляди, поєднуючи слово та малюнки. Більшість часу герої коміксу взаємодіють між собою: спілкуються, висловлюють думки, передають інформацію, дають обіцянки чи ставлять вимоги (Михайлов, 2023). Саме тому діалоги займають центральне місце у словесній складовій коміксу.

З огляду на те, що комікси наближені до усного мовлення, використання діалектних елементів в них є цілком закономірним. Діалект, у загальному вжитку, це місцевий різновид національної мови (Горох, n.d.). Він існує у кожній країні, і Італія не стала виключенням. Всього в цій країні налічується близько 20 діалектів, хоча точну кількість визначити важко через відсутність чіткої межі між тим, що варто вважати «діалектом» (Agenzia di Traduzione PoliLingua, 2025). Серед регіональних різновидів італійської мови особливе місце займає римський (romanesco) діалект. Протягом десятиліть саме цей різновид є найпопулярнішим через масову присутність в кінематографії (адже основні дубляжні студії знаходяться в столиці), на радіо, телебаченні, а також у політиці.

Така популярність римського діалекту робить його цікавим об'єктом для дослідження, зокрема у контексті коміксів, де мовні та культурні особливості можуть передаватися через художні прийоми.

Постановка проблеми. У сучасному лінгвістичному дискурсі комікс розглядається як самостійний мультимодальний феномен, що поєднує вербальні й візуальні засоби комунікації. Одним із малодосліджених аспектів залишається передача діалектних елементів у перекладі, зокрема римського діалекту в коміксах Zerocalcare. Проблема полягає у збереженні соціолінгвістичних, стилістичних та культурних відтінків оригіналу під час перекладу, що вимагає застосування адекватних перекладацьких стратегій.

Мета. Аналіз використання діалектних елементів у коміксі Zerocalcare та визначення викликів і можливостей їхнього перекладу.

Об'єктом статті є мовні особливості римського діалекту, представлені у коміксі Zerocalcare «Ogni maledetto lunedì su due», а також процес їхнього перекладу на українську мову.

Предметом статті є лінгвістичні та прагматичні аспекти перекладу діалекту у межах коміксового дискурсу.

Результати дослідження. Італійський автор коміксів Мікеле Рече, відомий під псевдонімом Zerocalcare, посідає особливе місце в сучасній культурі завдяки поєднанню соціальної чутливості, іронії та мовної самобутності. Однією з ключових рис його коміксів є активне використання римського діалекту, який відіграє важливу роль у побудові характерів, передачі гумору, емоцій, соціальних відтінків мовлення.

У рамках дослідження було проаналізовано комікс Zerocalcare «Ogni maledetto lunedì su due». Саме цей комікс є одним із небагатьох, до яких українські читачі можуть легко отримати доступ через платформу Play Market. У дослідженні було використано саме ті 40 сторінок коміксу, які перебувають у вільному доступі, оскільки подальші розділи доступні лише після оплати.

Впродовж 40 сторінок коміксу було зафіксовано 6 виразів римського діалекту, знайдених у мовленні головного героя та другорядних персонажів. У табл. 1 наведено приклади цих слів та висловів.

Табл. 1. Приклади лексичних одиниць римського діалекту та їх відповідники в стандартній італійській та українських мовах

Римський діалект	Стандартна італійська мова	Українська мова
Si fracica	Si bagna	Намокає
Che dobbiamo fa'	Che dobbiamo fare	Що нам робити
E come se le magnamo	E come se le mangiamo	І як же це ми їстимемо?
Je rompe er culo	Gli rompe il culo	Він його просто рознесе!
A rota de cocco	A ruota di coca	Під кайфом без перерви
Ma che cazzo vor dì?	Ma che cazzo vuol dire?	Що, чорт забирай, це означає?

Вибрані для аналізу діалектні форми є типовими маркерами *romanescio* і демонструють найбільш характерні риси цього мовного варіанту:

- Фонетичні скорочення (*fa'*, *vor dì*, *magnamo*);
- Редукція артиклів (*er* замість *il*);
- Уживання прийменникової конструкції *de* замість *di* (*rota de cocca*);
- Специфічні займенникові форми (*je* замість *gli*).

Аналіз 40 сторінок коміксу дозволяє стверджувати, що діалектні елементи в тексті представлені в обмеженій кількості – загалом було зафіксовано лише шість випадків уживання римського діалекту. Кількісне співвідношення цих форм свідчить про домінування еліптичних дієслівних конструкцій, які становлять 50% усіх діалектних одиниць (*fa'*, *vor dì*, *magnamo*). Близько 33,3% припадає на лексичні та фразеологічні діалектизми, зокрема *si fracica* та *a rota de cocco*. Решта 16,7% представлена морфологічними маркерами *romanescio*, такими як уживання займенника *je* та артикля *er* у вислові *je rompe er culo*. Такий розподіл підтверджує, що структурна різноманітність діалектних елементів дає можливість простежити ключові особливості римського діалекту та їхнє функційне навантаження в коміксі.

Попри те, що кількість діалектних елементів у коміксі *Zerocalcare* є обмеженою, їхня присутність має стратегічне значення для побудови художнього світу. Вони не лише маркують соціальну належність персонажів, але й створюють ефект автентичності, який неможливо досягти за допомогою стандартної мови. Армадилло, як символічний «внутрішній голос» автора, використовує римський діалект для передачі іронії та самоіронії, що підсилює комічний ефект і водночас відображає культурний контекст Риму. Для перекладача це означає необхідність збереження подвійної функції діалекту: з одного боку – відтворення індивідуальної мовної манери персонажа, з іншого – передача соціальнокультурних відтінків, які формують атмосферу твору. Втрата діалектних маркерів у перекладі призвела б до знеособлення персонажів та зниження емоційної достовірності коміксу.

Перед перекладачем постає складне завдання – як передати римський колорит, не втративши ідентичність персонажів та гумор оригіналу. Основний виклик полягає в тому, що римський діалект не має точних відповідників в українській мові: фонетичні редукції, специфічні займенникові форми, еліпси та лексичні діалектизми не можуть бути передані буквально без ризику штучності або втрати природності. Окрім того, діалект у *Zerocalcare*

виконує важливу соціолінгвістичну функцію: він позначає належність героя до римського міського середовища і репрезентує мовну поведінку римської молоді, формуючи атмосферу іронії та внутрішнього коментаря.

Перекладач має кілька можливих стратегій:

1. Нейтралізація – передати сенс без збереження діалекту, тобто передати літературною мовою. Це забезпечує зрозумілість для читача, проте зменшує стилістичну виразність тексту.
2. Локалізація – замінити римський діалект на український розмовний варіант. Це допоможе зберегти неформальність.
3. Компенсація – відшкодувати втрату форми іншими засобами.

Застосування цих стратегій стає особливо помітним під час аналізу конкретних діалектних форм у тексті коміксу. Діалектні форми несуть не лише граматичне або лексичне навантаження, а й важливий прагматичний ефект. Наприклад, розглянемо рис. 1 та вираз Армадилло.

Рис 1. Фрагмент коміксу «Ogni maledetto lunedì su due» (2020), с.4

У репліці «E che dobbiamo fa'?» діалект проявляється у скороченій формі інфінітива *fa'*, що створює відчуття невимушеного, розмовного стилю. Дослівний переклад «Що ми повинні робити?» передає зміст, але втрачає розмовну інтонацію. Натомість стилізований варіант «І що нам тепер робити?» дозволяє компенсувати емоційну різкість та природність оригіналу.

Подібна ситуація спостерігається на тій же самій сторінці, але у вислові «Ma all'inizio galleggia... poi si fracica» (рис. 2), де діалектне слово *si fracica* вживається у побутовому, майже жаргонному значенні. Буквальний переклад «намокає» є нейтральним, тоді як стилізований варіант «розлізається» або «розмокає» краще відтворює простонародну інтонацію римського діалекту й підтримує комічний ритм фрази.

Рис 2. Фрагмент коміксу «Ogni maledetto lunedì su due» (2020), с.4

Наведені приклади належать до стратегії локалізації, оскільки перекладач замінює діалектні форми українськими розмовними та стилістичними зниженими варіантами, які природно звучать у мові цільової аудиторії. Таким чином компенсується неможливість передати фонетичні та морфологічні ознаки римського діалекту буквально.

У випадку вислову «*Je rompre eg culo*» діалект представлений не лише у лексиці, а й у морфології: *je* замість *gli*, *er* замість *il*. Дослівний переклад «Він йому розіб'є зад» звучить грубо й неприродно українською, тому стилізований варіант «Він його просто знищить!» або «Він його добряче відлупцює!» точніше передає інтенцію персонажа, хоча й не відтворює морфологічну форму. У цьому випадку застосовується компенсація – передача функції діалекту шляхом стилістичного посилення.

Таким чином, переклад діалекту в коміксах вимагає балансу між точністю та природністю. Головне завдання перекладача – не копіювати форму, а передати функцію діалекту: живість мовлення, соціальну приналежність героїв, комічність ситуації та інтонаційний малюнок спілкування. Саме стратегічний вибір між нейтралізацією, локалізацією та компенсацією дозволяє відтворити у перекладі комунікативний ефект, властивий оригінальному тексту Zerocalcare.

Висновки та перспективи дослідження. Використання римського діалекту в коміксі Zerocalcare має цілеспрямований характер: воно не є випадковим чи декоративним, а виконує стилістичну та соціолінгвістичну функцію. Автор через діалект відтворює живу мову свого покоління, підкреслюючи неформальність, близькість і автентичність персонажів. У коміксі «Ogni maledetto lunedì su due» діалект створює атмосферу довіри та близькості з читачем, тому перекладачеві варто прагнути зберегти цю інтонацію та культурну достовірність, навіть якщо для цього доведеться змінити мовний рівень чи знайти аналог у цільовій культурі.

Перспективним напрямом подальших досліджень є порівняння перекладу діалектних елементів у різних коміксах та аналіз того, як різні стратегії впливають на сприйняття персонажів українською аудиторією. Це дозволить глибше зрозуміти роль діалекту як інструменту міжкультурної комунікації та художнього вираження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Agenzia di Traduzione PoliLingua. (2025, October 5) I dialetti italiani e la loro differenza dalla lingua Italiana. Servizi di Traduzione Professionale. URL: <https://www.polilingua.it/blog/post/dialetti-italiani-e-la-loro-differenza-dalla-lingua-Italiana.htm>
2. Есо, У. (2007). Відкритий твір. Дослідження з семіотики тексту. Пер. з італ. Київ : Основи.
3. Kolisnyk, O. V. (2021). Комікс як інтермедійний текст: семіотичний та дискурсивний аспекти. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія», 2021, № 90, с. 45–52.
4. McCloud, S. (1993). Understanding Comics: The Invisible Art. New York: William Morrow Paperbacks.
5. Горох. (2025, October 19) ТЛУМАЧЕННЯ | Горох – українські словники. URL: <https://goroh.pp.ua/Тлумачення>
6. Михайлов, М. М. (2023). Формування української художньої культури коміксів і графічних романів. Квал. Роб. Освіт. Рівн. Магістр. Київ: КСУБГ.